

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

12 päivänä syyskuuta 2019*

Ennakkoratkaisupyyntö – Teollis- ja tekijänoikeudet – Patentit – Direktiivi 2004/48/EY – 9 artiklan 7 kohta – Valmisteiden saattaminen markkinoille patentin antamien oikeuksien vastaisesti – Turvaamistoimenpiteet – Patentin myöhempi mitätöinti – Seuraukset – Oikeus asianmukaiseen korvaukseen turvaamistoimenpiteiden aiheuttaman vahingon korvaamiseksi

Asiassa C-688/17,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Fővárosi Törvényszék (Budapestin alioikeus, Unkari) on esittänyt 9.11.2017 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 8.12.2017, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Bayer Pharma AG

vastaan

Richter Gedeon Vegyészeti Gyár Nyrt. ja

Exeltis Magyarország Gyógyszerkereskedelmi Kft.,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Prechal sekä tuomarit F. Biltgen, J. Malenovský (esittelevä tuomari), C. G. Fernlund ja L. S. Rossi,

julkisasiamies: G. Pitruzzella,

kirjaaja: hallintovirkamies R. Şereş,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 9.1.2019 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Bayer Pharma AG, edustajinaan E. Szakács, K. J. Tálas ja I. Molnár, ügyvédek,
- Richter Gedeon Vegyészeti Gyár Nyrt., edustajinaan A. Szecskay ja G. Bacher, ügyvédek,
- Exeltis Magyarország Gyógyszerkereskedelmi Kft., edustajinaan K. Szamosi, P. Lukácsi ja Á. György, ügyvédek,
- Euroopan komissio, asiamiehinnään L. Havas, F. Wilman ja S. L. Kaléda,

* Oikeudenkäyntikieli: unkari.

kuultuaan julkisasiamiehen 11.4.2019 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,
on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta 29.4.2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/48/EY (EUVL 2004, L 157, s. 45) 9 artiklan 7 kohdan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat yhtäältä Bayer Pharma AG (jäljempänä Bayer) ja toisaalta Richter Gedeon Vegyészeti Gyár Nyrt. (jäljempänä Richter) ja Exeltis Magyarország Gyógyszerkereskedelmi Kft. (jäljempänä Exeltis) ja jossa on kyse näiden kahden jälkimmäisen yhtiön väitetyistä kärsimästä vahingosta, joka on aiheutunut Bayerin hakemuksesta näille osoitetuista kieltomääräyksistä.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Kansainvälinen oikeus

- 3 Marrakechissa 15.4.1994 allekirjoitetun Maailman kauppajärjestön (WTO) perustamissopimuksen, joka on hyväksytty Uruguayn kierroksen monenvälisissä kauppaneuvotteluissa (1986–1994) laadittujen sopimusten tekemisestä Euroopan yhteisön puolesta yhteisön toimivaltaan kuuluvissa asioissa 22.12.1994 tehdyllä neuvoston päätöksellä 94/800/EY (EYVL 1994, L 336, s. 1), liitteen 1 C muodostavan teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyviä näkökohtia koskevan sopimuksen (jäljempänä TRIPS-sopimus) johdanto-osan ensimmäisessä kappaleessa todetaan seuraavaa:

”Jäsenet – – haluavat vähentää kansainvälisen kaupan häiriöitä ja esteitä, ottaa huomioon tarpeen edistää teollis- ja tekijänoikeuksien tehokasta ja riittävää suojelua sekä varmistaa, että teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanoa koskevat toimenpiteet ja menettelytavat eivät itsessään muodostu asianmukaisen kaupan esteiksi”.

- 4 TRIPS-sopimuksen 1 artiklan, jonka otsikko on ”Velvoitteiden luonne ja soveltamisala”, 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

”Jäsenten tulee huolehtia sopimuksen määräysten täytäntöönpanosta. Jäsenet voivat, ilman että niillä on tähän velvollisuutta, säätää kansallisessa lainsäädännössään sopimuksen edellyttämää laajemmasta suojasta edellyttäen, että sellainen suoja ei ole vastoin sopimuksen määräyksiä. Jäsenet voivat vapaasti valita tarkoituksenmukaiset keinot tämän sopimuksen määräysten sisällyttämiseksi niiden omiin oikeusjärjestyksiin ja -käytäntöön.”

- 5 TRIPS-sopimuksen 50 artiklan, jonka otsikko on ”Turvaamistoimenpiteet”, 7 kohdassa määrätään seuraavaa:

”Jos väliaikainen toimenpide on kumottu tai se raukeaa hakijan toimenpiteen tai laiminlyönnin vuoksi tai myöhemmin todetaan, että mitään teollis- tai tekijänoikeuden loukkausta tai sellaisen uhkaa ei ole ollut, oikeusviranomaisilla tulee olla oikeus määrätä vastaajan vaatimuksesta hakija suorittamaan vastaajalle asianmukainen korvaus näiden toimenpiteiden aiheuttamasta vahingosta.”

Unionin oikeus

6 Direktiivin 2004/48 johdanto-osan 4, 5, 7, 8, 10 ja 22 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(4) Kansainvälisellä tasolla kaikkia jäsenvaltioita ja yhteisöä itseään sen toimivaltaan kuuluvien kysymysten osalta sitoo [TRIPS-sopimus] – –.

(5) TRIPS-sopimus sisältää muun muassa teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamiseen tähtäviä keinoja koskevia määräyksiä, jotka ovat kansainvälisesti sovellettavia yhteisiä normeja, ja jotka on pantu täytäntöön kaikissa jäsenvaltioissa. Tämä direktiivi ei vaikuta jäsenvaltioiden kansainvälisten velvollisuuksien, TRIPS-sopimukseen perustuvat mukaan lukien, noudattamiseen.

--

(7) Komission asiassa järjestämissä kuulemisissa ilmeni, että TRIPS-sopimuksesta huolimatta jäsenvaltioiden teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamiseen tähtäävät keinot eroavat yhä merkittävästi toisistaan. Esimerkiksi turvaamistoimenpiteitä koskevat säännöt, joita sovelletaan erityisesti todisteiden suojaamiseen, vahingonkorvausten määrän laskenta sekä teollis- ja tekijänoikeuksien loukkausten lopettamiseen sovellettavat menettelyt ovat hyvin erilaisia eri jäsenvaltioissa. – –

(8) Jäsenvaltioiden järjestelmien erot teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamiseen tähtäävien keinojen osalta haittaavat sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa ja tekevät mahdottomaksi varmistaa, että teollis- ja tekijänoikeuksilla olisi yhtäläinen suoja koko yhteisön alueella. – –

--

(10) Tämän direktiivin tavoitteena on lähentää [jäsenvaltioiden] lainsäädäntöjä, jotta voidaan varmistaa teollis- ja tekijänoikeuksien suojan korkea, yhdenvertainen ja yhdenmukainen taso sisämarkkinoilla.

--

(22) On myös erityisen tärkeää säätää turvaamistoimenpiteistä, joiden avulla loukkaus saadaan välittömästi lakkaamaan ilman, että joudutaan odottamaan pääasiaa koskevaa ratkaisua, samalla kun vastaajan oikeuksia kunnioitetaan ja huolehditaan siitä, että turvaamistoimenpiteet ovat oikeasuhteisia kunkin tapauksen ominaispiirteisiin nähden, sekä antamalla vakuudet, jotka tarvitaan kattamaan perusteettomasta hakemuksesta vastaajalle aiheutuneet kulut ja vahingot. Nämä toimenpiteet ovat erityisen perusteltuja, jos viivästyminen saattaisi aiheuttaa korjaamatonta vahinkoa teollis- ja tekijänoikeuden haltijalle.”

7 Kyseisen direktiivin 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tämä direktiivi koskee teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseksi tarvittavia toimenpiteitä, menettelyjä ja oikeussuojakeinoja. Tässä direktiivissä käsite teollis- ja tekijänoikeudet käsittää myös teollisoikeudet.”

8 Kyseisen direktiivin 2 artiklan, jonka otsikko on ”Soveltamisala”, 3 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tämä direktiivi ei vaikuta:

--

b) jäsenvaltioiden kansainvälisiin velvoitteisiin eikä erityisesti teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista tehtyyn sopimukseen, jäljempänä 'TRIPS-sopimus', mukaan lukien ne velvoitteet, jotka liittyvät rikosoikeudellisiin menettelyihin ja seuraamuksiin;

--”

9 Direktiivin 2004/48 II luku, jonka otsikko on ”Toimenpiteet, menettelyt ja oikeussuojakeinot”, sisältää kyseisen direktiivin 3–15 artiklan. Kyseisessä 3 artiklassa, jonka otsikko on ”Yleinen velvoite”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on säädettävä tarvittavat toimenpiteet, menettelyt ja oikeussuojakeinot tässä direktiivissä tarkoitettujen teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseksi. Näiden toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen on oltava oikeudenmukaisia ja tasapuolisia, ne eivät saa olla liian monimutkaisia tai kalliita eivätkä ne saa sisältää kohtuuttomia määräaikoja tai johtaa aiheettomiin viivytyksiin.

2. Näiden toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen on myös oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia, ja niitä on sovellettava siten, että vältetään luomasta esteitä lailliselle kaupankäynnille ja säädetään takeista niiden väärinkäytön estämiseksi.”

10 Direktiivin 2004/48 9 artiklassa, jonka otsikko on ”Turvaamis- ja säilyttämistoimenpiteet”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat hakijan pyynnöstä:

a) määrätä väitetyille oikeudenloukkaajalle osoitetun väliaikaisen kiellon, jonka tarkoituksena on estää teollis- tai tekijänoikeuden välittömät loukkaukset tai kieltää väliaikaisesti tai, jos kansallinen lainsäädäntö sen mahdollistaa, tarvittaessa uhkasakon uhalla kyseisen oikeuden väitettyjen loukkausten jatkaminen tai asettaa jatkamisen ehdoksi oikeudenhaltijalle kuuluvan korvauksen takaamiseen tarkoitettujen vakuuksien asettaminen; --

b) määrätä takavarikoitaviksi tai luovutettaviksi sellaiset tavarat, joiden epäillään loukkaavan teollis- tai tekijänoikeutta, jotta voidaan estää niiden saattaminen jakelukanavien piiriin tai levittäminen jakelukanavia pitkin.

2. Kaupallisessa laajuudessa tehtyjen loukkausten osalta jäsenvaltioiden on varmistettava, että jos vahingon kärsinyt osapuoli osoittaa olosuhteet, jotka saattavat uhata vahingonkorvauksen maksamista, oikeusviranomaiset voivat määrätä väitetyyn loukkaajaan irtainta ja kiinteää omaisuutta asetettavaksi hukkaamiskieltoon sekä myös tämän pankkitilit ja muut varat jäädytettäväksi. --

--

7. Jos turvaamistoimenpiteet kumotaan tai jos ne raukeavat kantajan toiminnan tai laiminlyönnin takia tai jos myöhemmin todetaan, ettei teollis- tai tekijänoikeutta ole loukattu tai loukkaamisen uhkaa ole ollut, oikeusviranomaisilla on oltava oikeus vastaajan pyynnöstä määrätä toimenpiteiden hakija suorittamaan vastaajalle asianmukainen korvaus näiden toimenpiteiden aiheuttamista vahingoista.”

Unkarin oikeus

11 Keksintöjen patenttisuojasta vuonna 1995 annetun lain nro XXXIII (találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény) 18 §:n 1 ja 2 momentin mukaan patentin antama suoja alkaa hakemuksen julkaisemisen myötä, ja se tuottaa vaikutuksia hakemuksen jättöpäivästä lukien. Tämä suoja on väliaikainen, ja se tulee lopulliseksi vain, jos hakija saa patentin keksinnölleen.

- 12 Vuoden 1952 siviiliprosessilain nro III (polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény) 156 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Tuomioistuim voi hakemuksesta määrätä väliaikaisena toimenpiteenä, että kanne tai vastakanne taikka turvaamistoimenpiteitä koskeva hakemus hyväksytään, jos tällaista toimenpidettä tarvitaan välittömästi uhkaavan vahingon estämiseksi tai asian vallitsevan tilanteen säilyttämiseksi sekä hakijan määräävän oikeuden säilyttämiseksi ja jos toimenpiteen aiheuttama vahinko ei ole mainitulta toimenpiteeltä odotettua hyötyä suurempi. – – Hakemuksen perusteena olevien tosiseikkojen uskottavuus on näytettävä toteen.”

- 13 Vuoden 1959 siviililain nro IV (polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény, jäljempänä siviililaki) 339 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Henkilö, joka on lainvastaisesti aiheuttanut vahinkoa toiselle, on velvollinen korvaamaan vahingon. Korvausvelvollisuutta ei ole henkilöllä, joka osoittaa toimineensa siten kuin vastaavassa tilanteessa on tavanomaisesti odotuksenmukaista.”

- 14 Siviililain 340 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Vahinkoa kärsinyt on velvollinen toimimaan siten kuin vastaavassa tilanteessa on tavanomaisesti odotuksenmukaista, jotta vahinkoa voidaan välttää tai pienentää. Osapuolelle ei tarvitse korvata vahinkoa, joka johtuu siitä, ettei vahinkoa kärsinyt ole täyttänyt tätä velvollisuutta.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 15 Bayer haki 8.8.2000 Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalalta (teollisoikeuksien kansallinen virasto, Unkari; jäljempänä virasto) patenttisuojaaja ehkäisyvalmistetta sisältävälle lääkevalmisteelle. Virasto julkaisi tämän hakemuksen 28.10.2002.
- 16 Richter alkoi myydä marraskuussa 2009 ja elokuussa 2010 sekä Exeltis lokakuussa 2010 raskauden ehkäisyyn tarkoitettuja lääkevalmisteita (jäljempänä kyseessä olevat valmisteet) Unkarissa.
- 17 Virasto myönsi patentin Bayerille 4.10.2010.
- 18 Richter jätti 8.11.2010 virastoon hakemuksen, jolla se pyysi toteamaan, ettei patentin loukkausta ole tapahtunut, ja jolla osoitettaisiin, etteivät kyseessä olevat valmisteet loukkaa Bayerin patenttia.
- 19 Bayer haki 9.11.2010 ennakkoratkaisua pyytäneeltä tuomioistuimelta Fővárosi Törvényszéktől (Budapestin alioikeus, Unkari) turvaamistoimenpiteitä, joilla Richteriltä ja Exeltisiltä kiellettäisiin kyseessä olevien valmisteiden markkinoille saattaminen. Hakemukset hylättiin, koska patentin loukkauksen todennäköisyyttä ei ollut näytetty toteen.
- 20 Richter ja Exeltis jättivät 8.12.2010 virastoon hakemuksen Bayerin patentin mitättömäksi julistamisesta.
- 21 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kielsi Bayerin 25.5.2011 jättämien turvaamistoimenpiteitä koskevien uusien hakemusten perusteella 11.7.2011 antamallaan ja 8.8.2011 voimaan tulleilla täytäntöönpanokelpoisilla määräyksillään Richteriltä ja Exeltisiltä kyseessä olevien valmisteiden markkinoille saattamisen ja velvoitti nämä antamaan vakuudet.
- 22 Bayer pani 11.8.2011 ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa vireille patentin loukkausta koskevia menettelyjä Richteriltä ja Exeltisiltä vastaan. Nämä menettelyt on keskeytetty, kunnes Bayerin patentin mitätöintiä koskevassa menettelyssä on annettu lopullinen ratkaisu.

- 23 Fővárosi Ítéltábla (Budapestin alueellinen ylioikeus, Unkari) kumosi Richterin ja Exeltisin tekemien valitusten johdosta 29.9. ja 4.10.2011 antamallaan ratkaisulla 11.7.2011 annetut määräykset menettelyvirheen perusteella ja palautti asian ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen.
- 24 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin hylkäsi 23.1. ja 30.1.2012 antamallaan määräyksillä turvaamistoimenpiteitä koskevat Bayerin hakemukset. Vaikka kyseinen tuomioistuin katsoi, että Richter ja Exeltis olivat tulleet markkinoille loukkaamalla patenttia, se katsoi, että – kun otetaan huomioon erityisesti Bayerin patentin mitätöintimenettelyn vireilläolo sekä vastaavan eurooppapatentin peruuttaminen – tällaisten toimenpiteiden toteuttamista ei voitu pitää oikeasuhteisena. Fővárosi Ítéltábla vahvisti nämä kaksi määräystä 3.5.2012 tekemällään päätöksellä.
- 25 Virasto hyväksyi osittain 14.6.2012 tekemällään päätöksellä Richterin ja Exeltisin vaatimuksen Bayerin patentin mitättömäksi julistamisesta. Richterin ja Exeltisin jättämän uuden hakemuksen johdosta virasto peruutti 14.6.2012 tekemänsä päätöksen ja mitätöi 13.9.2012 tekemällään päätöksellä kyseisen patentin kokonaisuudessaan.
- 26 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kumosi 9.9.2014 antamallaan määräyksellä viraston 13.9.2012 tekemän päätöksen. Lisäksi se muutti viraston 14.6.2012 tekemää päätöstä ja mitätöi Bayerin patentin kokonaisuudessaan.
- 27 Fővárosi Ítéltábla vahvisti tämän määräyksen 20.9.2016 antamallaan määräyksellä.
- 28 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin päätti 3.3.2017 Bayerin ja Exeltisin välisen patentin loukkausta koskevan menettelyn Bayerin peruttua kanteensa.
- 29 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin hylkäsi 30.6.2017 tekemällään päätöksellä lopullisesti Bayerin Richteriä vastaan nostaman loukkauskanteen sillä perusteella, että Bayerin patentti oli lopullisesti mitätöity.
- 30 Richter vaati 22.2.2012 nostamallaan vastakanteella ja Exeltis 6.7.2017 nostamallaan kanteella, että Bayer veloitetaan korvaamaan vahinko, jonka ne katsovat kärsineensä tämän tuomion 21 kohdassa mainittujen turvaamistoimenpiteiden johdosta.
- 31 Bayer vaatii ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa kyseisten kanteiden hylkäämistä sillä perusteella, että Richter ja Exeltis ovat tuomalla tahallisesti ja lainvastaisesti kyseessä olevat valmisteet markkinoille itse aiheuttaneet vahingon, jonka ne väittävät kärsineensä. Siviililain 340 §:n 1 momentin mukaan ne eivät siis voi perustellusti vaatia korvausta tästä vahingosta.
- 32 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo tältä osin lähinnä, että sen vuoksi, ettei Unkarin oikeudessa ole säännöstä, joka koskee erityisesti direktiivin 2004/48 9 artiklan 7 kohdassa tarkoitettuja tilanteita, on vastuuta ja korvausta koskevia siviililain yleisiä sääntöjä tulkittava tämän säännöksen valossa. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii kuitenkin ensiksi kyseisen direktiivin 9 artiklan 7 kohtaan sisältyvän säännön ulottuvuutta, ja se pohtii erityisesti, rajoitutaanko tässä säännöksessä takaamaan vastapuolelle oikeus vahingonkorvaukseen vai määritelläänkö siinä myös tämän oikeuden sisältö. Toiseksi tämä tuomioistuin pohtii, onko kyseisen direktiivin 9 artiklan 7 kohta esteenä sille, että kansallinen tuomioistuin tutkii siviilioikeutta koskevan jäsenvaltion säännöksen mukaisesti vastapuolen osallisuutta vahingon syntymisessä.
- 33 Tässä tilanteessa Fővárosi Törvénytörvényszék päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko [direktiivin 2004/48] 9 artiklan 7 kohdassa esiintyvää ’asianmukaisen korvauksen’ käsitettä tulkittava siten, että jäsenvaltioiden on annettava sellaiset osapuolten vastuuta sekä korvauksen määrä ja muotoa koskevat aineellisoikeudelliset säännökset, joiden perusteella jäsenvaltion

tuomioistuimet voivat määrätä hakijan suorittamaan vastapuolelle korvauksen sellaisten toimenpiteiden aiheuttamasta vahingosta, jotka tuomioistuin on lopulta kumonnut tai jotka ovat myöhemmin rauenneet hakijan toiminnan tai laiminlyönnin takia taikka tuomioistuimen myöhemmin todettua, ettei teollis- tai tekijänoikeutta ole loukattu tai loukkaamisen uhkaa ei ole ollut?

- 2) Mikäli ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, onko [direktiivin 2004/48] 9 artiklan 7 kohdan kanssa ristiriidassa sellainen jäsenvaltion lainsäädäntö, jonka mukaan direktiivin kyseisen säännöksen mukaisen korvauksen osalta on sovellettava vastuuta ja vahingonkorvausta koskevia yleisesti sovellettavia kansallisia siviilioikeuden säännöksiä, joiden perusteella tuomioistuin ei voi velvoittaa hakijaa korvaamaan sellaisia patentin mitätöinnin vuoksi jälkikäteen perusteettomiksi muuttuneiden turvaamistoimenpiteiden johdosta aiheutuneita vahinkoja, jotka ovat syntyneet siitä syystä tai joiden syntymisestä vastapuoli on vastuussa sen takia, ettei se ollut itse toiminut siten kuin vastaavassa tilanteessa on tavanomaisesti odotuksenmukaista, olettaen, että hakija turvaamistoimenpidettä hakiessaan on toiminut siten kuin vastaavassa tilanteessa on tavanomaisesti odotuksenmukaista?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

- 34 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedusteleo kysymyksillään, joita on syytä tarkastella yhdessä, pääasiallisesti, onko direktiivin 2004/48 9 artiklan 7 kohtaa ja erityisesti kyseisessä säännöksessä tarkoitettua ”asianmukaisen korvauksen” käsitettä tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle säännöstölle, jonka mukaan asianosaiselle ei tarvitse maksaa korvausta vahingosta, joka tälle on aiheutunut siitä syystä, ettei tämä ole toiminut siten kuin asianomaisessa tilanteessa on tavanomaisesti odotuksenmukaista vahingon välttämiseksi tai pienentämiseksi, ja jonka johdosta tuomioistuin ei pääasiassa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa velvoita turvaamistoimenpiteiden hakijaa korvaamaan vahinkoa, joka on aiheutunut kyseisistä toimenpiteistä, vaikka patentti, jonka perusteella näitä toimenpiteitä on haettu ja jonka perusteella niistä on määrätty, on sittemmin mitätöity.
- 35 Jotta voidaan vastata näihin kysymyksiin, on ensiksi määritettävä, onko direktiivin 2004/48 9 artiklan 7 kohdassa mainitun ”asianmukaisen korvauksen” käsitteen sisällön, laajuuden ja soveltamishojen määrittely jäsenvaltioiden tehtävä, kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ensisijaisesti katsoo.
- 36 Tältä osin on aluksi todettava, että direktiivin 2004/48 9 artiklan 7 kohdassa säädetään, että oikeusviranomaisilla on oltava oikeus vastaajan pyynnöstä määrätä turvaamistoimenpiteiden hakija suorittamaan vastaajalle asianmukainen korvaus näiden toimenpiteiden aiheuttamista vahingoista, jos turvaamistoimenpiteet kumotaan tai jos ne raukeavat kantajan toiminnan tai laiminlyönnin takia tai jos myöhemmin todetaan, ettei teollis- tai tekijänoikeutta ole loukattu tai loukkaamisen uhkaa ole ollut.
- 37 Vaikka mainitun säännöksen sanamuodossa ei nimenomaisesti mainita tätä, direktiivin 2004/48 9 artiklan 7 kohdan yleisestä rakenteesta ilmenee selvästi, että se on osoitettu jäsenvaltioille ja siinä veloitetaan jäsenvaltiot säätämään kansallisessa lainsäädännössään kaikista kyseisessä 9 artiklassa säädetyistä toimenpiteistä mukaan lukien kyseisen artiklan 7 kohdassa tarkoitettut toimenpiteet, kuten myös kyseisen direktiivin johdanto-osan 22 perustelukappaleessa vahvistetaan.
- 38 Direktiivin 2004/48 9 artiklan 7 kohtaa on näin ollen tulkittava siten, että jäsenvaltioiden on lainsäädännössään myönnettävä toimivaltaiselle tuomioistuimelle toimivalta määrätä, että hakijan on vastapuolen pyynnöstä korvattava kyseisessä artiklassa tarkoitetuista turvaamistoimenpiteistä aiheutuneet vahingot.

- 39 Direktiivin 2004/48 9 artiklan 7 kohdan sanamuodosta ilmenee myös, että tätä toimivaltaa voidaan ensinnäkin käyttää sekä silloin, jos turvaamistoimenpiteet kumotaan tai jos ne raukeavat kantajan toiminnan tai laiminlyönnin takia, että silloin, jos myöhemmin todetaan, ettei teollis- tai tekijänoikeutta ole loukattu tai loukkaamisen uhkaa ole ollut. Toiseksi kyseisen toimivallan on käsitettävä kaikki kyseessä olevien toimenpiteiden aiheuttamat vahingot, ja kolmanneksi korvaus on suoritettava ”asianmukaisena korvauksena”.
- 40 Siltä osin kuin on kyse erityisesti ”asianmukaisen korvauksen” käsitteestä, on huomautettava, että sekä unionin oikeuden yhdenmukainen soveltaminen että yhdenvertaisuusperiaate edellyttävät, että unionin oikeuden sellaisen säännöksen sanamuotoa, joka ei sisällä nimenomaista viittausta jäsenvaltioiden oikeuteen sisältönsä ja soveltamisalansa määrittämiseksi, on tavallisesti tulkittava koko Euroopan unionissa itsenäisesti ja yhdenmukaisesti ja että tässä tulkinnassa on otettava huomioon säännöksen asiayhteys ja kyseisellä lainsäädännöllä tavoiteltu päämäärä (tuomio 21.10.2010, Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, 32 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 41 Koska direktiivin 2004/48 9 artiklan 7 kohta ei sisällä viittausta jäsenvaltioiden kansalliseen oikeuteen ”asianmukaisen korvauksen” käsitteen osalta, tätä käsitettä on tulkittava itsenäisesti ja yhdenmukaisesti eikä tulkinta voi kuulua eri jäsenvaltioiden toimivaltaan.
- 42 Direktiivin 2004/48 tavoite tukee tätä päätelmää. Kyseisen direktiivin johdanto-osan kymmenennessä perustelukappaleessa täsmennetään, että tämän direktiivin tavoitteena on lähentää jäsenvaltioiden lainsäädäntöjä, jotta voidaan varmistaa teollis- ja tekijänoikeuksien suojan korkea, yhdenvertainen ja yhdenmukainen taso sisämarkkinoilla.
- 43 Direktiivin 2004/48 johdanto-osan seitsemännessä perustelukappaleessa todetaan tältä osin, että muun muassa turvaamistoimenpiteitä koskevat säännöt eroavat merkittävästi toisistaan eri jäsenvaltioissa. Lisäksi kyseisen direktiivin johdanto-osan kahdeksannessa perustelukappaleessa muistutetaan, että tällaiset erot haittaavat sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa ja tekevät mahdottomaksi varmistaa, että teollis- ja tekijänoikeuksilla olisi yhtäläinen suoja koko unionin alueella.
- 44 Tulkinta, jonka mukaan eri jäsenvaltiot voisivat itse vapaasti täsmentää direktiivin 2004/48 9 artiklan 7 kohdassa tarkoitetun ”asianmukaisen korvauksen” käsitteen sisältöä, ulottuvuutta ja soveltamiskeinoja, sivuuttaisi tämän unionin lainsäätäjän asettaman tavoitteen teollis- ja tekijänoikeuksien suojan korkeaan tasoon liittyvästä yhdenvertaisuudesta ja yhdenmukaisuudesta.
- 45 Tämän tuomion 41 kohdassa esitetty päätelmä ei voi loukata velvoitteita, jotka johtuvat TRIPS-sopimuksesta, joka sitoo sekä unionia että sen jäsenvaltioita ja johon direktiivissä 2004/48 viitataan useaan otteeseen.
- 46 TRIPS-sopimuksen 1 artiklan 1 kohdassa määrätään näet muun muassa, että ”jäsenet voivat vapaasti valita tarkoituksenmukaiset keinot tämän sopimuksen määräysten sisällyttämiseksi niiden omiin oikeusjärjestyksiin ja -käytäntöön”. Tämän yleisen määräyksen soveltamisala ulottuu myös kyseisen sopimuksen 50 artiklan 7 kohtaan, jonka sanamuoto on pääosin sama kuin direktiivin 2004/48 9 artiklan 7 kohdan sanamuoto ja jossa viitataan myös ”asianmukaisen korvauksen” käsitteeseen.
- 47 Lisäksi kyseisen sopimuksen, jolla sen johdanto-osan ensimmäisen kappaleen mukaan pyritään varmistamaan teollis- ja tekijänoikeuksien tehokas ja riittävä suojele, 1 artiklan 1 kohdassa todetaan nimenomaisesti, että jäsenet voivat säätää tämän sopimuksen edellyttämää laajemmasta suojasta.
- 48 Unionin lainsäätäjä on tehnyt juuri nämä valinnat antaessaan direktiivin 2004/48, jonka päätavoitteena, josta muistutetaan tämän tuomion 42 kohdassa, on varmistaa teollis- ja tekijänoikeuksien suojan korkea, yhdenvertainen ja yhdenmukainen taso unionin ja sen jäsenvaltioiden omassa oikeusjärjestelmässä.

- 49 Edellä esitetyn perusteella ”asianmukaisen korvauksen” käsitettä on pidettävä unionin oikeuden itsenäisenä käsitteenä, jota on tulkittava yhdenmukaisesti unionin alueella.
- 50 Kuten tämän tuomion 38 kohdasta ilmenee, direktiivin 2004/48 9 artiklan 7 kohdassa jäsenvaltiot velvoitetaan tältä osin antamaan kansallisille tuomioistuimille sellainen toimivalta, jonka nojalla ne voivat määrätä hakijan suorittamaan vastapuolelle asianmukaisen korvauksen tässä säännöksessä säädetyin edellytyksin.
- 51 Näin ollen näiden kansallisten tuomioistuinten tehtävänä on tällä tavalla rajattua toimivaltaa käyttäessään arvioida vireillä olevan asian erityisiä olosuhteita sen ratkaisemiseksi, onko hakija velvoitettava maksamaan vastapuolelle korvaus, jonka on oltava ”asianmukainen” eli perusteltu kyseisten olosuhteiden kannalta.
- 52 Erityisesti on todettava, että vaikka tuomioistuinten on tällaisen korvauksen myöntämistä koskevaa toimivaltaa käyttäessään tiukasti noudatettava ennalta määritellyjä edellytyksiä, joiden mukaan turvaamistoimenpiteet on täytynyt kumota tai niiden on täytynyt raueta hakijan toiminnan tai laiminlyönnin takia tai myöhemmin on täytynyt todeta, ettei teollis- tai tekijänoikeutta ole loukattu tai loukkaamisen uhkaa ole ollut, se, että nämä edellytykset täyttyvät tietyssä asiassa, ei merkitse sitä, että toimivaltaisten kansallisten tuomioistuinten olisi automaattisesti ja joka tapauksessa velvoitettava hakija korvaamaan vastapuolelle näistä toimenpiteistä aiheutuneet vahingot.
- 53 Pääasiassa on ensinnäkin kiistatonta, että patentti myönnettiin vasta sen jälkeen, kun Richter oli alkanut myydä kyseessä olevia valmisteita, ja että pääasian valittaja Bayer oli kyseisen patentin haltija, kun se alun perin haki turvaamistoimenpiteitä ja hakemuksen hylkäämisen jälkeen haki 25.5.2011 uudelleen tällaisia toimenpiteitä kyseisen myynnin vuoksi.
- 54 Toiseksi on myös kiistatonta, että kyseisenä päivänä pääasian vastapuolet olivat puolestaan jo jättäneet virastoon hakemuksen kyseisen patentin mitätöimiseksi.
- 55 Kolmanneksi on muistutettava, että ylioikeus kumosi 29.9. ja 4.10.2011 ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen 11.7.2011 myöntämät turvaamistoimenpiteet, ja vaikka ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoi, että pääasian vastapuolet olivat tulleet markkinoille loukaten Bayerin patenttia, se ei käsitellessään sille palautettuja asioita määrännyt mainittuja turvaamistoimenpiteitä toistamiseen, missä yhteydessä se otti huomioon kyseisen patentin mitätöintimenettelyn vireilläolon sekä vastaavan eurooppapatentin peruuttamisen.
- 56 Neljänneksi Bayerin patentti mitätöitiin ensin viraston 13.9.2012 tekemällä päätöksellä ja toisen kerran ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen 9.9.2014 antamalla määräyksellä.
- 57 Ennakkoratkaisupyynnöstä ja unionin tuomioistuimelle esitetystä kysymyksistä käy kuitenkin ilmi, ettei tuomioistuin voi pääasiassa kyseessä olevan kansallisen lainsäädännön nojalla tässä tilanteessa määrätä, että hakijan on korvattava vastapuolelle mainituista kumotuista turvaamistoimenpiteistä aiheutunut vahinko.
- 58 Juuri tässä asiayhteydessä on toiseksi vastattava kysymykseen siitä, onko direktiivin 2004/48 9 artiklan 7 kohdan ja erityisesti kyseisessä säännöksessä tarkoitetun ”asianmukaisen korvauksen” käsitteen vastaista soveltaa tällaisissa olosuhteissa kansallista lainsäädäntöä, jonka mukaan vastapuoli ei lähtökohtaisesti voi saada korvausta vahingosta, joka tälle on aiheutunut siitä syystä, ettei tämä itse ole toiminut siten kuin asianomaisessa tilanteessa on tavanomaisesti odotuksenmukaista vahingon välttämiseksi tai pienentämiseksi, olettaen, että hakija itse on turvaamistoimenpiteitä hakiessaan toiminut siten kuin asianomaisessa tilanteessa on tavanomaisesti odotuksenmukaista.

- 59 Koska direktiivin 2004/48 9 artiklan 7 kohdan sanamuoto ei sisällä nimenomaista mainintaa tältä osin, on säännöstä vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan syytä tulkita siten, että otetaan huomioon sen säännösten, jonka osa säännös on, asiayhteys ja päämäärä (ks. vastaavasti tuomio 6.6.2018, Koppers Denmark, C-49/17, EU:C:2018:395, 22 kohta).
- 60 Mainitun asiayhteyden osalta on ensiksi todettava, että direktiivin 2004/48 johdanto-osan 22 perustelukappaleen loppuosasta ilmenee, että kyseisen direktiivin 9 artiklan 7 kohdassa säädetty asianmukainen korvaus on tae, jota unionin lainsäätäjät on pitänyt välttämättömänä sellaisten kulujen ja vahinkojen kattamiseksi, joita vastaajalle on aiheutunut turvaamistoimenpiteitä koskevasta ”perusteettomasta hakemuksesta”.
- 61 Direktiivin 2004/48 22 perustelukappaleen mukaan kyseisen direktiivin 9 artiklassa säädetty turvaamistoimenpiteet ovat perusteltuja erityisesti, jos viivästyminen saattaisi aiheuttaa korjaamatonta vahinkoa teollis- tai tekijänoikeuden haltijalle.
- 62 Tästä seuraa, että sen toteaminen, että turvaamistoimenpiteitä koskeva hakemus on perusteeton, edellyttää ennen kaikkea, ettei ole olemassa vaaraa siitä, että teollis- tai tekijänoikeuden haltijalle aiheutuu korjaamatonta vahinkoa, jos tämän hakemien toimenpiteiden toteuttaminen viivästyy.
- 63 Tältä osin on todettava, että kun vastapuolet myyvät valmisteitaan, vaikka patenttihakemus on tehty tai on olemassa patentti, joka estää tällaisen myynnin – mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkistettava –, tällaista menettelyä voidaan lähtökohtaisesti pitää objektiivisena näyttönä siitä, että kyseisen patentin haltijan osalta on olemassa vaara korjaamattoman vahingon aiheutumisesta, jos tämän hakemien toimenpiteiden toteuttaminen viivästyy. Kyseisen patentin haltijan tällaisen menettelyn vuoksi tekemää turvaamistoimenpiteitä koskevaa hakemusta ei näin ollen lähtökohtaisesti voida pitää direktiivin 2004/48 9 artiklan 7 kohdassa, luettuna kyseisen direktiivin johdanto-osan 22 perustelukappaleen valossa, tarkoitetulla tavalla ”perusteettomana”.
- 64 Pääasiassa kyseessä olevien turvaamistoimenpiteiden kumoamista ei sellaisenaan voida pitää ratkaisevana seikkana sen osoittamiseksi, että kumottuja turvaamistoimenpiteitä koskeva hakemus oli perusteeton, vaikka kumoaminen voikin – kuten tämän tuomion 52 kohdassa on täsmennetty – olla yksi direktiivin 2004/48 9 artiklan 7 kohdassa säädetyn toimivallan käyttämisen edellytyksistä.
- 65 Toisenlainen päätelmä voisi pääasiassa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa saada kyseessä olevan patentin haltijan luopumaan direktiivin 2004/48 9 artiklassa tarkoitettujen toimenpiteiden käyttämisestä ja olisi näin ollen vastoin kyseisen direktiivin tavoitetta varmistaa teollis- ja tekijänoikeuksien suojan korkea taso.
- 66 Hakijan menettelystä on toiseksi todettava, että direktiivin 2004/48 9 artiklan 7 kohtaa on luettava ottaen huomioon kyseisen direktiivin 3 artikla, jossa säädetään ”yleisestä velvoitteesta”, joka koskee kyseisen direktiivin koko II lukua, johon myös direktiivin 9 artikla kuuluu.
- 67 Direktiivin 2004/48 3 artiklan 2 kohdan mukaan tässä direktiivissä tarkoitettuja teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseksi tarvittavia toimenpiteitä, menettelyjä ja oikeussuojakeinoja on sovellettava siten, että vältetään luomasta esteitä lailliselle kaupankäynnille ja säädetään takeista niiden väärinkäytön estämiseksi.
- 68 Tässä säännöksessä asetetaan siten jäsenvaltioille ja viime kädessä kansallisille tuomioistuimille velvollisuus taata, ettei muun muassa direktiivin 2004/48 9 artiklassa tarkoitettuja toimenpiteitä ja menettelyjä käytetä väärin.
- 69 Toimivaltaisten kansallisten tuomioistuinten on tätä varten tarkistettava, ettei hakija ole tietyssä asiassa käyttänyt väärin näitä toimenpiteitä ja menettelyjä.

- 70 Näin ollen ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkistettava, ettei hakija ole käyttänyt väärin direktiivin 2004/48 9 artiklan 7 kohdassa säädettyä toimenpidettä. Tätä varten kyseisen tuomioistuimen on otettava asianmukaisesti huomioon kaikki asian objektiiviset seikat asianosaisten menettely mukaan lukien.
- 71 Esitettyihin kysymyksiin on kaiken edellä esitetyn perusteella vastattava, että direktiivin 2004/48 9 artiklan 7 kohtaa ja erityisesti kyseisessä säännöksessä tarkoitettua ”asianmukaisen korvauksen” käsitettä on tulkittava siten, ettei se ole esteenä kansalliselle säännöstölle, jonka mukaan asianosaiselle ei tarvitse maksaa korvausta vahingosta, joka tälle on aiheutunut siitä syystä, ettei tämä ole toiminut siten kuin asianomaisessa tilanteessa on tavanomaisesti odotuksenmukaista vahingon välttämiseksi tai pienentämiseksi, ja jonka johdosta tuomioistuin ei pääasiassa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa velvoita turvaamistoimenpiteiden hakijaa korvaamaan vahinkoa, joka on aiheutunut kyseisistä toimenpiteistä, vaikka patentti, jonka perusteella näitä toimenpiteitä on haettu ja jonka perusteella niistä on määrätty, on sittemmin mitätöity, edellyttäen, että tuomioistuin voi tämän lainsäädännön nojalla ottaa asianmukaisesti huomioon kaikki asian objektiiviset seikat asianosaisten menettely mukaan lukien muun muassa sen tarkistamiseksi, ettei hakija ole käyttänyt kyseisiä toimenpiteitä väärin.

Oikeudenkäyntikulut

- 72 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (kolmas jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta 29.4.2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/48/EY 9 artiklan 7 kohtaa ja erityisesti kyseisessä säännöksessä tarkoitettua ”asianmukaisen korvauksen” käsitettä on tulkittava siten, ettei se ole esteenä kansalliselle säännöstölle, jonka mukaan asianosaiselle ei tarvitse maksaa korvausta vahingosta, joka tälle on aiheutunut siitä syystä, ettei tämä ole toiminut siten kuin asianomaisessa tilanteessa on tavanomaisesti odotuksenmukaista vahingon välttämiseksi tai pienentämiseksi, ja jonka johdosta tuomioistuin ei pääasiassa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa velvoita turvaamistoimenpiteiden hakijaa korvaamaan vahinkoa, joka on aiheutunut kyseisistä toimenpiteistä, vaikka patentti, jonka perusteella näitä toimenpiteitä on haettu ja jonka perusteella niistä on määrätty, on sittemmin mitätöity, edellyttäen, että tuomioistuin voi tämän lainsäädännön nojalla ottaa asianmukaisesti huomioon kaikki asian objektiiviset seikat asianosaisten menettely mukaan lukien muun muassa sen tarkistamiseksi, ettei hakija ole käyttänyt kyseisiä toimenpiteitä väärin.

Allekirjoitukset